

erou cu tradiție românească (Potcoavă), care la decapitarea din 1578 la Liov fusese înconjurat cu manifestări de simpatie din partea populației ucrainene¹, de asemenea *Tapacosa nîc* (1839), însemnau o dezmoțire a inimilor față de suferințele oamenilor din popor ucraineni, o trezire a spiritului de vitejie în forme poetice necunoscute pînă aci.

Tematica ucraineană intrase în preocuparea scriitorilor poloni romantici, în special în a celor din așa zisa «școală literară ucraineană», Seweryn Goszczyński (1801—1876), Józef Bohdan Zaleski (1802—1886) și alții. Juliusz Słowacki publicase în 1832, în primul volum din *Poezii*, poemul *Żmija, romans poetyczny z podań ukraińskich w sześciu pieśniach* (*Žmija*, poveste poetică după legende ucrainene în șase cînturi), în care marele poet cîntă în tonuri noi frumusețile și istoria legendară a Ucrainei, viața cazacilor de pe Nipru și Don². Este lucru aproape sigur că Șevcenko a ajuns în contact cu opere care vorbeau despre țara sa și acestea au constituit un impuls în plus pentru a scrie. Mai tîrziu, în deportare, își va aminti nu numai de lectura operii lui Gogol: *Мертвые дуи*, pe care o va cere din nou, într-o scrisoare prietenei sale Varvara Repnina³, dar și de opera lui J. B. Zaleski, din care va cere și va primi exemplare de la un bun prieten polon⁴. În 1841 Șevcenko publică cel mai întins poem din opera sa: *Haidamacii*, în care autorul prezintă răscoala țăranilor ucraineni din 1768 împotriva magnaților poloni. Poemul, bazat pe tradiții și cîntece vechi populare, este străbătut de pirjoluri și singe. Poetul a fost acuzat, pe nedrept, de inumanitate. În primul rînd, răscoalele n-au fost niciodată umane. Răsculații nu-și pot impune o anumită măsură. Șevcenko a descris răscoala realist, ca în narațiunile folclorice, fără melodramatism. În al doilea rînd, poetul a înțeles răscoala împotriva panilor și nu împotriva poporului polon. Personal, în «interfața» poemului exprimă, în spiritul lui Piotr Ściegienny, nădejdea înfrățirii celor două popoare, adică a maselor populare, «de la mare la mare» conviețuind pe un pămînt acoperit nu de cadavre, ci «de secară și griu de aur»⁵.

Tema răscoalei țăranilor ucraineni din anul 1768 fusese tratată însă și de scriitorul polon S. Goszczyński în poemul său *Zamek Kaniowski*, apărut în 1828. Capii răscoalei, Jelezneak și Gonta, cetatea Kanev, vitejia haidamacilor, violențele, omorurile, incendiile apar și aci. Șevcenko nu pomeneste undeva de Goszczyński și de opera lui, dar este neîndoiește, că a luat cunoștință de ea, mai ales că aceasta a provocat o mare și aprinsă dispută⁶, tocmai în anii șederii lui Șevcenko în Polonia, pentru aceleași motive pentru care avea să fie atacat și poemul *Haidamacii*. Negreșit, panorama acțiunii este alta, într-unul și în celălalt din poeme, iar geniul lui Șevcenko a găsit în poemul lui Goszczyński cel mult o temă și îndemnul de a crea o operă legată mai adînc de trecutul și de obiceiurile poporului ucrainean. Spre deosebire de Goszczyński, opera este o epopee a poporului ucrainean, de caracter și în formă populară.

¹ Cf. A. VERES, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, t. II, București, 1930, p. 151—155.

² Vezi J. SŁOWACKI, *Dziela*, sub redacția lui Julian Krzyżanowski, T. II: *Poematy* ed. E. Sawrymowicz, Wrocław, 1959, p. 52—86.

³ T. ŠEVČENKO, *Tsopu*, t. III, p. 364—365.

⁴ *Ibidem*, p. 401 și 411.

⁵ T. ŠEVČENKO, *Tsopu*, I, p. 152.

⁶ Vezi «Gazeta polska», 1829, nr. 15 și urm. De asemenea revista «Powszechny Pamiętnik Nauk i Umiejętności», 1835, unde în articolul nesemnlat: *Nowa epoka poezji polskiej*, Goszczyński răspunde tuturor atacurilor de pînă aci.